

Види експертиз, які призначають під час розслідування кримінальних правопорушень проти власності

Тарас Воліков

Канд. юрид. наук, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2387-1410>, e-mail: volikovtaras@gmail.com

На підставі аналізування думок науковців і матеріалів судово-слідчої практики визначено види експертиз, які призначають під час розслідування злочинів проти власності.

Ключові слова: кримінальне правопорушення; власність; кримінальне провадження; докази; експертиза.

Types of Expertise Appointed During the Investigation of Property-related Criminal Offenses

Taras Volikov

Considering analysis of the opinions of scientists and materials of forensic practice, types of examinations appointed during the investigation of property-related criminal offenses have been determine.

Keywords: criminal offense; property; criminal proceedings; evidence; examination.

Загальновідомо, що кримінальні правопорушення проти власності є найбільш поширеними. Вони посягають на гарантоване Конституцією України право власності, підривають економічні підвалини держави й окремих її громадян. За даними Генеральної прокуратури України, у 2023 р. із загальної кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень (475 595) злочини проти власності складають 178 902, що становить 38 %. Водночас вручено повідомлень про підозру у 74 624 випадках, тобто нерозкритими залишаються 58 % кримінальних правопорушень. Складність розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень обумовлена їх різноманітністю, використанням злочинцями новітніх способів учинення та приховування злочинів, сучасних засобів і технологій злочинної діяльності. Особливо складне становище склалося із початком повномасштабної збройної агресії росії, коли розслідування злочинів цієї категорії, а саме крадіжок і грабежів зерна, іншої продовольчої продукції, корисних копалин, витворів мистецтва тощо, які представники країни-агресорки вивозять, ускладнюється через відсутність можливості встановити особи злочинців, розшукати їх і притягнути до відповідальності.

Судова експертиза як одна з форм використання спеціальних знань у кримінальному процесі є вагомим засобом доказування, за допомогою якого можна з'ясувати: механізм злочинної події, властивості і стан об'єктів та слідів на

місці скоєння злочину, їхню належність до події, інформацію про особу правопорушника та ін.

У науковій літературі приділено достатньо уваги використанню спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень проти власності. У дослідженні В. С. Бондара розглянуто проведення криміналістичних експертиз у кримінальних провадженнях про крадіжки з проникненням у житло, зокрема: трасологічних — слідів ніг, знарядь злочину й інструментів, рукавичок, шкіряного покриву тіла людини, установлення цілого за частинами, транспортних засобів; дактилоскопічних; матеріалів, речовин і виробів [1, с. 18]. О. В. Гайдар значно розширив коло експертиз під час розслідування крадіжок. Авторка наводить такий перелік судових експертиз: криміналістичні експертизи — трасологічна; експертиза зброї та слідів і обставин її використання; фототехнічна, портретна; вибухотехнічна; біологічна (молекулярно-генетична й одорологічна); мистецтвознавча; товарознавча; гемологічна; судово-психіатрична [2, с. 192—197].

Узагальнення кримінальних проваджень про шахрайство дало змогу Г. С. Бідняк з'ясувати, що судові експертизи призначалися в 92 % випадків, з яких найбільший відсоток становлять криміналістичні експертизи: технічного дослідження документів — 31 %, почеркознавчі — 34 %, комп'ютерно-технічні — 14 %, трасологічні — 4 %, дактилоскопічні — 4 %, товарознавчі — 3 %, економічні — 2 %; психологічні — 1 % та

ін. [3, с. 125]. За результатами вивчення слідчої практики О. В. Доброва з'ясувала, що за кримінальними провадженнями про шахрайство з фінансовими ресурсами найчастіше призначають такі експертизи: судово-економічні (фінансово-кредитну, бухгалтерську, фінансово-економічну) — 36%; технічні документів — 31%; почеркознавчі — 27%; комп'ютерно-технічні — 6% [4, с. 18].

Значну кількість кримінальних правопорушень проти власності (крадіжки грошей з банківських рахунків, фіктивні розрахунки за покупки в мережі «Інтернет», шахрайство з фінансовими ресурсами тощо) учиняють з використанням електронно-обчислюваної техніки. Під час розслідування таких кримінальних правопорушень, зокрема шахрайства, Т. В. Коршикова виокремила такі види експертиз: комп'ютерно-технічну (технічних комп'ютерних засобів, програмного забезпечення); дактилоскопічну вилучених слідів рук із засобів електронно-обчислюваної техніки; телекомунікаційних засобів і систем; документів, що є свідченням скоєння шахрайських дій, почерку, слідів рук на них; криміналістична матеріалів, речовин і виробів; трасологічна [5, с. 297]. І. О. Коваленко зазначає, що під час розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів найчастіше призначають апаратно-комп'ютерну, програмно-комп'ютерну, комп'ютерно-мережеву й інформаційно-комп'ютерну експертизи [6, с. 164—165].

Аналізування криміналістичної літератури, вивчення матеріалів кримінальних проваджень і судово-слідчої практики дали змогу виокремити такі види експертиз, які призначають під час розслідування кримінальних правопорушень проти власності:

- трасологічну (слідів рук людини; слідів взуття, шкарпеток; слідів рукавичок (зокрема, гумових), слідів пошкоджень, нашарувань на об'єктах, одязі людини; знарядь та інструментів, агрегатів і залишених ними слідів; холодної зброї; ідентифікація цілого за частинами; слідів транспортних засобів; замкаючих і контрольних засобів; рельєфних знаків на металі, пластмасі й інших матеріалах);
- фототехнічну, об'єктами якої найчастіше є матеріали відеозапису з камер

спостереження, відеореєстраторів і камер мобільних телефонів тощо;

- товарознавчу (машин, обладнання, споживчих товарів і сировини; транспортно-товарознавчу; військового майна, озброєння і техніки);
- матеріалів, речовин та виробів (лакофарбових, волокнистих і полімерних матеріалів; нафтопродуктів і пально-мастильних матеріалів; скла, кераміки; спиртовмісних сумішей; металів і сплавів та виробів з них; харчових продуктів);
- дорожньо-технічну, будівельно-технічну, оціночно-будівельну; земельно-технічну, оціночно-земельну, з питань землеустрою (під час розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем чи самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва);
- пожежно-технічну (під час розслідування умисного знищення або пошкодження майна, учиненого шляхом підпалу);
- електротехнічну й електротранспортну (під час розслідування умисного пошкодження об'єктів електроенергетики);
- комп'ютерно-технічну (технічних комп'ютерних засобів, даних, програмного забезпечення; електронних комунікацій);
- судово-медичну речових доказів (слідів біологічного походження) або біологічну, зокрема молекулярно-генетичну;
- мистецтвознавчу (за фактом крадіжок об'єктів, що є історичною, науковою або культурною цінністю для визначення їхньої автентичності, стану, вартості);
- гемологічну (у разі викрадення дорогоцінних каменів);
- вибухотехнічну (під час розслідування крадіжок з банкоматів у разі застосування вибухової речовини для підризу захисної панелі);
- психіатричну (для визначення поведінки особи під час скоєння суспільно небезпечного діяння або після нього).

Можна також проводити комплексні експертизи.

Перелік джерел посилання

1. Бондар В. С. Проблеми теорії і практики використання спеціальних криміналістичних знань в розслідуванні крадіжок з проникненням у житло : автореф. ... дис. канд. юрид. наук. Київ, 2008. 23 с.
2. Гайдар О. В. Використання спеціальних знань під час розслідування таємного викрадення чужого майна : дис. ... д-ра філос. за спец. 081 «Право». Вінниця, 2023. 234 с.
3. Бідняк Г. С. Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні шахрайств : монографія. Дніпро, 2019. 152 с.
4. Доброва О. В. Криміналістична характеристика та розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами : автореф. ... дис. канд. юрид. наук. Київ, 2020. 21 с.
5. Коршикова Т. В. Форми використання спеціальних знань при розслідуванні шахрайства, вчиненого із використанням мережі Інтернет. Актуальні проблеми кримінального права : тези доп. XI Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 20.11.2020). Київ, 2020. С. 296—298.
6. Коваленко І. О. Розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів : дис. ... д-ра філос. за спец. 081 «Право». Дніпро, 2022. 229 с.